# WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 21 czerwca 2007 r. *

W sprawach połączonych od C-231/06 do C-233/06

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez cour du travail de Bruxelles (Belgia), postanowieniami z dnia 10 maja 2006 r., które wpłynęły do Trybunału w dniu 22 maja 2006 r., w postępowaniu:

**Office national des pensions**

przeciwko

**Emilienne Jonkman** (C-231/06),

**Hélène Vercheval** (C-232/06),

oraz

**Noëlle Permesaen** (C-233/06)

przeciwko

**Office national des pensions**

* Język postępowania: francuski.

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: P. Jann, prezes izby, R. Schintgen, A. Borg Barthet, M. Ilešič (sprawozdawca) i E. Levits, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: C. Strömholm, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 1 marca 2007 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu E. Jonkman, H. Vercheval oraz N. Permesaen przez J. Heynderickxa, avocat,

— w imieniu Office national des pensions przez R. Duponta oraz M. Willemeta, avocats,

— w imieniu rządu włoskiego przez I. M. Braguglię, działającego w charakterze pełnomocnika, oraz W. Ferrantego, avvocato dello Stato,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez G. Rozeta oraz M. van Beeka, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 29 marca 2007 r.,

wydaje następujący

## Wyrok

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni dyrektywy Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 1979 L 6, str. 24).

2 Wnioski te zostały złożone w ramach sporu pomiędzy E. Jonkman, H. Vercheval oraz N. Permesaen a Office national des pensions (zwanym dalej „ONP").

### Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

3 E. Jonkman, H. Vercheval oraz N. Permesaen po tym jak pracowały w charakterze stewardes w Sabena SA, société anonyme belge de navigation aérienne (belgijskie przedsiębiorstwo transportu lotniczego), złożyły wniosek o przyznanie emerytury należnej personelowi latającemu lotnictwa cywilnego. Złożyły te wnioski odpowiednio w 1992, 1995 i 1996 r. w celu skorzystania ze swych uprawnień emerytalnych, począwszy odpowiednio od dnia 1 marca 1993 r., od dnia 1 lipca 1996 r. i od dnia 1 lutego 1997 r.

4 ONP przyznał im emeryturę. E. Jonkman, H. Vercheval oraz N. Permesaen odwołały się od decyzji ONP do tribunal du travail de Bruxelles (sądu pracy w Brukseli), jeżeli chodzi o pierwszą z nich, oraz w Nivelles, jeżeli chodzi o pozostałe dwie, podnosząc,

że wyliczenie ich emerytur dokonane zostało w oparciu o dyskryminujące przepisy oraz że powinny one otrzymać emeryturę obliczoną według tych samych reguł, co personel pokładowy płci męskiej.

5 Dokładniej rzecz ujmując, z porównania wyliczeń emerytur zainteresowanych wynikało, że kwoty wynagrodzeń uwzględnione przez ONP były w okresie od dnia 1 stycznia 1964 r. do dnia 31 grudnia 1980 r. znacznie niższe dla stewardes niż dla stewardów, mimo iż ich wynagrodzenie podstawowe było identyczne.

6 Wynikało to z różnicy wynagrodzenia między stewardesami a pozostałymi członkami personelu pokładowego w określonym powyżej okresie. Arrêté royal (dekret królewski) z dnia 10 stycznia 1964 r. określający wysokość składek przeznaczonych na finansowanie systemu emerytalnego i rentowego personelu latającego lotnictwa cywilnego, a także szczegółowe zasady wypłaty rent i emerytur (Moniteur belge z dnia 17 stycznia 1964 r., str. 464), który wszedł w życie w dniu 1 stycznia 1964 r., wprowadził specjalny system emerytalny dla personelu latającego lotnictwa cywilnego, z którego stewardesy jednak były wykluczone. Te ostatnie pozostawały objęte powszechnym systemem emerytalnym dla pracowników, który charakteryzował się uwzględnieniem przy pobieraniu składek i wyliczaniu emerytury kwoty wynagrodzenia w niższej wysokości niż kwota stanowiąca podstawę wymiaru w specjalnym systemie dla personelu latającego lotnictwa cywilnego.

7 Przyczyną wykluczenia stewardes z tego specjalnego systemu emerytalnego był brak możliwości kontynuowania kariery zawodowej w charakterze członków personelu latającego wraz z ukończeniem 40 lat. Nie były one zatem w stanie pracować w tym charakterze do końca kariery zawodowej. Z tych powodów Królestwo Belgii podjęło decyzję o niewłączaniu ich do wprowadzanego specjalnego systemu.

8 Problematyka kariery zawodowej w Sabena SA i systemu emerytalnego stewardes była przedmiotem szeregu sporów przed sądami belgijskimi, z których niektóre rozstrzygnięte zostały w oparciu o wyroki Trybunału wydane w trybie prejudycjalnym (wyroki z dnia 25 maja 1971 r. w sprawie 80/70 Defrenne, Rec. str. 445; z dnia 8 kwietnia 1976 r. w sprawie 43/75 Defrenne, Rec. str. 455 oraz z dnia 15 czerwca 1978 r. w sprawie 149/77 Defrenne, Rec. str. 1365). W oparciu o arrêté royal z dnia 27 czerwca 1980 r. zmieniający arrêté royal z dnia 3 listopada 1969 r. wprowadzający dla personelu latającego lotnictwa cywilnego szczególne zasady uzyskiwania uprawnień emerytalnych i szczególne przepisy wykonawcze do arrêté royal nr 50 z dnia 24 października 1967 r. w sprawie emerytury i renty rodzinnej pracowników najemnych (Moniteur belge z dnia 23 sierpnia 1980, str. 9700), który wszedł w życie w dniu 1 stycznia 1981 r., stewardesy zostały wreszcie włączone do specjalnego systemu dla personelu latającego lotnictwa cywilnego. Wskutek tego ustawodawca belgijski w oparciu o arrêté royal z dnia 28 marca 1984 r., mający ten sam tytuł co poprzedni (Moniteur belge z dnia 3 kwietnia 1984 r., str. 4100), wprowadził wyrównanie na korzyść stewardes za okres od dnia 1 stycznia 1964 r. do dnia 31 grudnia 1980 r. Ów arrêté royal został uchylony przez Conseil d'État wyrokiem z dnia 7 września 1987 r., nowy arrêté royal noszący ten sam tytuł został przyjęty w dniu 25 czerwca 1987 r. (Moniteur belge z dnia 31 lipca 1997 r., str. 19635, zwany dalej „arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r.") w celu naprawienia różnic w traktowaniu stewardes i stewardów w okresie pomiędzy dniem 1 stycznia 1964 r. a dniem 31 grudnia 1980 r.

9 Zgodnie z arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r. stewardesy, które wykonywały tę pracę w okresie od dnia 1 stycznia 1964 r. do dnia 31 grudnia 1980 r., miały od tego momentu prawo do emerytury obliczonej na tych samych zasadach jak stewardzi pod warunkiem jednorazowego opłacenia składek wyrównawczych wraz z odsetkami wynoszącymi 10% rocznie. Owe składki wyrównawcze stanowią w istocie różnicę między składkami wpłaconymi przez stewardesy w okresie między dniem 1 stycznia 1964 r. a dniem 31 grudnia 1980 r. a wyższymi składkami wpłaconymi przez stewardów w tym samym okresie.

10 E. Jonkman, H. Vercheval oraz N. Permesaen uważają, że wyrównanie, o którym stanowi arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r., nie likwiduje w pełni dyskryminacji między stewardesami a stewardami.

11 Wyrokami z dnia 17 listopada 1997 r. i z dnia 9 stycznia 1998 r. wydanymi odpowiednio przez tribunal du travail de Bruxelles i de Nivelles uwzględniono skargi E. Jonkman i H. Vercheval z uzasadnieniem, że sposób wyliczenia ich emerytur był dyskryminujący.

12 W sprawie N. Permesaen tribunal du travail de Nivelles wyrokiem z dnia 26 grudnia 2003 r. częściowo uwzględnił argumentację ONP. Uznał, że przyznanie emerytury identycznej z emeryturą pracowników płci męskiej uzależnione od zapłaty składek, które należałoby odprowadzić, gdyby pracownica objęta była tym systemem w trakcie swej kariery zawodowej, nie stanowi dyskryminacji. Uznał jednakże za dyskryminujące odsetki o stopie rocznej 10%.

13 ONP wniosło apelację od wyroków z dnia 17 listopada 1997 r. i z dnia 9 stycznia 1998 r. do cour du travail de Bruxelles. Do tego samego sądu wniesiona została przez N. Permesaen apelacja od wyroku z dnia 26 grudnia 2003 r.

14 Cour du travail de Bruxelles uważa, że praktyczne zastosowanie systemu wyrównawczego wprowadzonego przez arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r. może być dyskryminujące. Podnosi w tym względzie, że jednorazowa wpłata znacznego kapitału stanowi dla emeryta niebagatelną przeszkodę. Cour du travail zwraca też uwagę na aspekt podatkowy systemu wyrównawczego w tym znaczeniu, że dawniej stewardzi mogli odliczyć składki od podatku, czego nie mogą uczynić stewardesy. Zwraca również uwagę na to, że stopa odsetek jest wyższa od stopy odsetek za zwłokę i zwykłych odsetek, a także od odsetek bankowych.

15 Cour du travail de Bruxelles uważa, że rozstrzygnięcie sporu w postępowaniu przed sądem krajowym zależy od wykładni dyrektywy 79/7. Postanowił zatem zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy dyrektywę 79/7 należy interpretować w ten sposób, że pozwala ona państwu członkowskiemu na przyjęcie ustawodawstwa mającego na celu umożliwienie kategorii osób określonej płci, początkowo dyskryminowanej, członkostwa w systemie emerytalnym obejmującym kategorię osób odmiennej płci pod warunkiem uiszczenia za minione okresy składek (jednorazowej wpłaty znacznej kwoty), które zgodnie z ustawodawstwem tego państwa są przedawnione w stosunku do tej ostatniej kategorii osób?

W razie odpowiedzi twierdzącej, czy dyrektywy 79/7 nie należy interpretować jako wymagającej, by państwo członkowskie dostosowało ustawodawstwo sprzeczne z tym unormowaniem w razie stwierdzenia w wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości konfliktu norm przynajmniej do upływu terminu przedawnienia, który ma zastosowanie do wierzytelności o uiszczenie składek powstałej w wyniku przyjęcia tego ustawodawstwa?

2) Czy dyrektywę 79/7 należy interpretować w ten sposób, że pozwala ona państwu członkowskiemu na przyjęcie ustawodawstwa, które ma na celu umożliwienie kategorii osób określonej płci, początkowo dyskryminowanej, członkostwa w systemie emerytalnym obejmującym kategorię osób odmiennej płci pod warunkiem zapłaty znacznych odsetek, które są przedawnione w odniesieniu do tej ostatniej kategorii osób?

W razie odpowiedzi twierdzącej, czy dyrektywy 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. nie należy interpretować jako wymagającej, by państwo członkowskie dostosowało ustawodawstwo sprzeczne z tym unormowaniem w razie stwierdzenia w wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości konfliktu norm przynajmniej do upływu terminu przedawnienia, który ma zastosowanie do odsetek powstałych w wyniku przyjęcia tego ustawodawstwa?”.

## W przedmiocie pytań prejudycjalnych

*Uwagi wstępne*

16 Należy na wstępie zaznaczyć, że bezsporne jest między stronami postępowania przed sądem krajowym, że początkowe wykluczenie stewardes ze specjalnego systemu dla personelu latającego lotnictwa cywilnego było dyskryminujące.

17 Również tytułem wstępu należy zaznaczyć, że art. 141 ust. 1 i 2 WE dotyczący zasady równego wynagradzania pracowników płci męskiej i żeńskiej nie ma w tym przypadku zastosowania, jako że postanowienie to ma zastosowanie jedynie do pracowniczych systemów emerytalnych, a nie do systemów ustawowych (ww. wyrok z dnia 25 marca 1971 r. w sprawie Defrenne, pkt 10–13, wyrok z dnia 6 października 1993 r. w sprawie C-109/91 Ten Oever, Rec. str. I-4879, pkt 9 oraz z dnia 21 lipca 2005 r. w sprawie C-207/04 Vergani, Zb.Orz. str. I-7453, pkt 22 i 23).

18 Słusznie zatem sąd krajowy przedłożył pytania w odniesieniu do dyrektywy 79/7, mającej zastosowanie do ustawowych systemów w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, włączając w to ustawowe systemy emerytalne (wyrok z dnia 1 lipca 1993 r. w sprawie C-154/92 van Cant, Rec. str. I-3811, pkt 10 i 11).

19 Artykuł 4 ust. 1 tej dyrektywy zakazuje „jakiejkolwiek dyskryminacji ze względu na płeć […] poprzez odwołanie […], w szczególności jeżeli chodzi o: zakres stosowania systemów i warunki objęcia systemami [a także] obowiązek opłacania i obliczanie wysokości składek". Na przepis ten można się powołać przed sądami krajowymi w celu pominięcia stosowania jakiekolwiek krajowego uregulowania z nim sprzecznego (wyroki z dnia 13 grudnia 1989 r. w sprawie C-102/88 Ruzius-Wilbrink, Rec. str. 4311, pkt 19 oraz z dnia 27 października 1993 r. w sprawie C-337/91 van Gemert-Derks, Rec. str. I-5435, pkt 31).

*W przedmiocie wymogu zapłaty składek wyrównawczych*

20 W pierwszej części swych pytań sąd krajowy stawia zasadniczo pytanie o to, czy dyrektywa 79/7 stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie — przy przyjmowaniu uregulowań pozwalających osobom o określonej płci, początkowo dyskryminowanym, na członkostwo w systemie emerytalnym obejmującym kategorię osób odmiennej płci — uzależniało objęcie takim systemem od jednorazowego uiszczenia składek wyrównawczych powiększonych o odsetki wynoszące 10% w stosunku rocznym, stanowiących różnicę między składkami wpłaconymi przez osoby początkowo dyskryminowane przez okres, w którym dyskryminacja występowała, a składkami w wyższej wysokości wpłaconymi przez drugą kategorię osób w tym samym okresie.

21 Z uwag przedłożonych Trybunałowi wynika, że strony postępowania przed sądem krajowym, Komisja Wspólnot Europejskich i rząd włoski są zdania, że podstawowy warunek — który muszą spełnić stewardesy zgodnie z arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r., by ich działalność zawodowa w okresie pomiędzy dniem 1 stycznia 1964 r. a dniem 31 grudnia 1980 r. została uwzględniona w taki sam sposób jak działalność zawodowa stewardów, to jest zapłata kwoty stanowiącej różnicę między składkami wpłaconymi przez nie w trakcie wyżej wskazanego okresu a składkami w wyższej wysokości płaconymi przez stewardów w tym samym okresie — sam w sobie nie jest dyskryminujący.

22 Taki punkt widzenia jest prawidłowy. Jak Trybunał orzekł już w ramach sporów dotyczących pracowniczych systemów emerytalnych, okoliczność, iż pracownik może domagać się objęcia ze skutkiem wstecznym takim systemem, nie pozwala mu uniknąć zapłaty składek należnych za taki okres przynależności do systemu (wyroki z dnia 28 września 1994 r. w sprawie C-128/93 Fisscher, Rec. str. I-4583, pkt 37; z dnia 24 października 1996 r. w sprawie C-435/93 Dietz, Rec. str. I-5223, pkt 34 oraz z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie C-78/98 Preston i in., Rec. str. I-3201, pkt 39).

23 W przypadku gdy wystąpiła dyskryminacja, przywrócenie równości traktowania powinno na nowo postawić dyskryminowanego pracownika w takiej samej sytuacji jak sytuacja pracowników odmiennej płci. W konsekwencji pracownik taki nie może wymagać, w szczególności na płaszczyźnie finansowej, lepszego traktowania niż traktowanie, któremu by podlegał, gdyby został prawidłowo objęty systemem (ww. wyroki w sprawie Fisscher, pkt 35 i 36, a także w sprawie Preston i in., pkt 38).

24 Należy stwierdzić, że orzecznictwo to ma zastosowanie per analogiam do sytuacji przynależności do ustawowego systemu emerytalnego. Wynika stąd, że państwo członkowskie, gdy przyjmuje uregulowania mające na celu umożliwienie osobom określonej płci, początkowo dyskryminowanym, członkostwo w systemie emerytalnym obejmującym kategorię osób odmiennej płci, może zdecydować się na przywrócenie równości w traktowaniu poprzez wprowadzenie wymogu wpłacenia kwoty stanowiącej różnicę pomiędzy składkami wpłaconymi przez osoby początkowo dyskryminowane przez okres, w którym dyskryminacja występowała, a składkami w wyższej wysokości wpłacanymi przez drugą kategorię osób przez ten sam okres. Okoliczność, że ta ostatnia kategoria osób korzysta w międzyczasie z przedawnienia roszczenia o zapłatę swych składek, nie może zapobiec wyrównaniu, o jakim mowa powyżej, pod warunkiem jednak, na co zwrócił uwagę rzecznik generalny w pkt 70 swej opinii, że podobny termin przedawnienia zostanie wprowadzony dla nowych członków.

25 Ponadto aby uniknąć odwróconej dyskryminacji, składki wyrównawcze mogą zostać powiększone o odsetki mające na celu rekompensatę spadku wartości pieniądza. W istocie, na co zwrócił uwagę rzecznik generalny w pkt 38 swej opinii i pod warunkiem, o którym mowa w pkt 39 tejże opinii, takie powiększenie gwarantuje to, że składki wpłacone przez nowych członków nie są w rzeczywistości niższe niż składki wpłacone przez pracowników będących członkami systemu emerytalnego od początku jego istnienia.

26 Z przyczyn wskazanych przez rzecznika generalnego w pkt 64 i 65 jego opinii wcześniejsze uwagi ograniczają się do sytuacji, w której wyrównanie uprawnień emerytalnych wywołuje skutki, począwszy od dnia rozpoczęcia korzystania z emerytury. Wyrównanie zaproponowane osobom, które już są na emeryturze, i wymagające

wpłaty kwoty stanowiącej różnicę między składkami wpłaconymi przez nie przez okres, w którym były one dyskryminowane, a składkami w wyższej wysokości wpłaconymi przez drugą kategorię osób w tym samym okresie, kładzie kres nierównemu traktowaniu tylko wtedy, gdy jego skutkiem jest takie samo wyliczenie uprawnień emerytalnych w całym okresie wypłaty emerytury każdego z zainteresowanych.

27 Z powyższego wynika, że dyrektywa 79/7 nie stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie — przy przyjmowaniu uregulowań umożliwiających osobom określonej płci, początkowo dyskryminowanym, skorzystanie w całym okresie wypłaty emerytury z systemu emerytalnego obejmującego kategorię osób odmiennej płci — uzależniało objęcie takim systemem od wpłaty składek wyrównawczych stanowiących różnicę między składkami wpłaconymi przez osoby początkowo dyskryminowane przez okres, w którym miała miejsce dyskryminacja, a składkami w wyższej wysokości wpłaconymi przez drugą kategorię osób w tym samym okresie, powiększonych o odsetki rekompensujące spadek wartości pieniądza.

*W przedmiocie szczegółowych zasad zapłaty składek wyrównawczych*

28 Ponieważ sąd krajowy pragnie się dowiedzieć, czy państwo członkowskie może wymagać, by zapłata składek wyrównawczych dokonana została jednorazowo i by powiększona była o odsetki w wysokości 10% rocznie, należy zwrócić uwagę na to, iż każde działanie podejmowane przez państwo członkowskie w celu dostosowania się do takich norm prawa wspólnotowego jak zasada równego traktowania kobiet i mężczyzn winno być skuteczne (zob. podobnie ww. wyroki w sprawie Fisscher, pkt 31; w sprawie Preston i in., pkt 40–42; wyroki z dnia 20 marca 2003 r. w sprawie C-187/00 Kutz-Bauer, Rec. str. I-2741, pkt 57 oraz z dnia 4 lipca 2006 r. w sprawie C-212/04 Adeneler i in., Zb.Orz. str. I-6057, pkt 95). W konsekwencji to na ustawodawcy belgijskim — przy okazji przyjmowania arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r., mającego na celu postawienie stewardes w takiej samej sytuacji co stewardów — ciążył obowiązek ustalenia takich szczegółowych zasad wyrównania, by nie były one praktycznie niemożliwe lub nadmiernie uciążliwe.

29 Tymczasem z uwag przedłożonych Trybunałowi wynika, że przy uwzględnieniu długiego okresu dyskryminacji, który rozciągał się od dnia 1 stycznia 1964 r. do dnia 31 grudnia 1980 r., i wielu lat, które upłynęły od końca tego okresu do przyjęcia arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r. wprowadzającego wyrównanie (od 1981 do 1997 r.), składki wyrównawcze stanowią dość znaczną kwotę. Jak na to zwrócił uwagę rzecznik generalny w pkt 49 swej opinii, kwota ta może nawet przekroczyć wysokość rocznej emerytury osób, którym zaproponowano wyrównanie. Jak podkreśliły E. Jonkman, H. Vercheval oraz N. Permesaen, czemu nie zaprzeczyło ONP, zapłata jednorazowo takiej kwoty może okazać się niemożliwa lub też oznaczać konieczność zapożyczenia się w instytucji finansowej, która z kolei wymagać będzie zapłaty odsetek.

30 Ponadto z arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r. wynika, że przewiduje on w wyjątkowych przypadkach, które nie obejmują niniejszej sytuacji, rozłożenie spłaty składek wyrównawczych w formie corocznych opłat.

31 Zważywszy na okoliczności omówione powyżej, należy uznać, że obowiązek jednorazowej zapłaty składek wyrównawczych nałożony na zainteresowanych skutkował nadmiernymi trudnościami przy wyrównywaniu uprawnień emerytalnych stewardes.

32 Jeżeli chodzi o odsetki w wysokości 10% rocznie, strony w postępowaniu przed sądem krajowym, Komisja i rząd włoski oświadczyły lub przyznały, że taka stopa jest niezwykle wysoka. Zapytany o to na rozprawie ONP nie mógł wskazać powodu, dla którego arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r. ustalił stopę odsetek przekraczającą stopę inflacji.

33 W każdym razie bezsporne jest, że ustalenie stopy odsetek wyższej niż stopa, która jest niezbędna do zrekompensowania zmniejszenia wartości pieniądza, skutkuje tym, że składki wpłacone przez nowych członków są w rzeczywistości wyższe niż składki

wpłacone przez pracowników będących od początku członkami systemu emerytalnego. Dlatego zamiast postawić stewardesy w takiej samej sytuacji co stewardzi, stopa ta przyczyniła się do kontynuacji nierównego traktowania stewardes.

34 Jednakowoż to do sądu krajowego, mającego pełną wiedzę na temat prawa krajowego, należy ustalenie, w jakim stopniu stopa odsetek w wysokości 10% rocznie, o której stanowi arrêté royal z dnia 25 czerwca 1997 r., może zawierać część odsetek, których celem jest zrekompensowanie utraty wartości pieniądza.

35 Z całości powyższych rozważań wynika, że dyrektywa 79/7 stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie — przyjmując uregulowanie mające na celu umożliwienie osobom określonej płci, początkowo dyskryminowanym, przynależności do systemu emerytalnego obejmującego osoby odmiennej płci — wymagało, by zapłata składek wyrównawczych powiększona była o odsetki inne niż te mające na celu zrekompensowanie utraty wartości pieniądza. Dyrektywa ta stoi również na przeszkodzie wymogowi, zgodnie z którym wpłata ta dokonywana jest jednorazowo, w sytuacji gdy wymóg taki praktycznie czyni wyżej wymienione wyrównanie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym. Jest tak w szczególności w sytuacji, w której kwota do zapłacenia przekracza roczną emeryturę zainteresowanego.

*W przedmiocie obowiązku państwa członkowskiego wynikającego z wyroku wydanego w trybie prejudycjalnym*

36 W drugiej części swych pytań, odczytywanych w kontekście sporów w postępowaniu przed sądem krajowym, sąd ten zasadniczo pyta, czy państwo członkowskie ma obowiązek dostosowania swojego ustawodawstwa w następstwie wydania przez Trybunał wyroku w trybie prejudycjalnym, z którego to wyroku wynika niezgodność tego ustawodawstwa z prawem wspólnotowym.

37 W tej kwestii należy wskazać, że w świetle zasady lojalnej współpracy ustanowionej w art. 10 WE państwa członkowskie mają obowiązek usuwania bezprawnych skutków naruszenia prawa wspólnotowego (wyrok z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie C-201/02 Wells, Rec. str. I-723, pkt 64 i przywołane tam orzecznictwo).

38 Dlatego też w następstwie wydania wyroku w trybie prejudycjalnym, z którego wynika niezgodność ustawodawstwa krajowego z prawem wspólnotowym, to na władzach tego państwa członkowskiego spoczywa obowiązek przyjęcia środków ogólnych lub szczególnych odpowiednich do zapewnienia na jego terytorium przestrzegania prawa wspólnotowego (zob. podobnie ww. wyroki w sprawie Wells, pkt 64 i 65, a także z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie C-495/00 Azienda Agricola Giorgio, Giovanni i Luciano Visentin i in., Rec. str. I-2993, pkt 39). Zachowując wybór środków, które mają być podjęte, władze te winny w szczególności stać na straży tego, by w najkrótszym czasie uzgodniono prawo krajowe z prawem wspólnotowym i aby nadano pełną skuteczność uprawnieniom, jakie wypływają dla podmiotów prawa z unormowań wspólnotowych.

39 Ponadto jak już wielokrotnie orzekał Trybunał w sprawach dotyczących dyskryminacji sprzecznej z prawem wspólnotowym, dopóki nie zostaną przyjęte środki zmierzające do przywrócenia równego traktowania, poszanowanie zasady równego traktowania może zostać zapewnione jedynie w drodze przyznania osobom należącym do grupy gorzej traktowanej tych samych korzyści, jakie przysługują osobom uprzywilejowanym. W sytuacji tego rodzaju sąd krajowy zobowiązany jest do niestosowania wszelkich dyskryminujących przepisów krajowych bez konieczności żądania lub oczekiwania uprzedniego uchylenia tych przepisów przez ustawodawcę oraz do zastosowania wobec członków gorzej traktowanej grupy przepisów obowiązujących wobec osób należących do tej drugiej kategorii (wyroki z dnia 28 września 1994 r. w sprawie C-408/92 Avdel Systems, Rec. str. I-4435, pkt 16 i 17; z dnia 12 grudnia 2002 r. w sprawie C-442/00 Rodríguez Caballero, Rec. str. I-11915, pkt 42 i 43 oraz z dnia 7 września 2006 r. w sprawie C-81/05 Cordero Alonso, Zb.Orz. str. I-7569, pkt 45 i 46).

40 Ponadto państwo członkowskie ma obowiązek naprawienia szkód wyrządzonych podmiotom indywidualnym wskutek naruszenia prawa wspólnotowego. W sytuacji gdy przesłanki takiego obowiązku zostały spełnione, do sądu krajowego należy wyciągnięcie konsekwencji z tej zasady (zob. w szczególności wyroki z dnia 22 kwietnia 1997 r. w sprawie C-66/95 Sutton, Rec. str. I-2163, pkt 35 oraz z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-224/01 Köbler, Rec. str. I-10239, pkt 51 i 52).

41 W świetle powyższego na drugą część pytań prejudycjalnych należy odpowiedzieć w ten sposób, że w następstwie wydania wyroku w trybie prejudycjalnym, z którego wynika niezgodność ustawodawstwa krajowego z prawem wspólnotowym, to na władzach tego państwa członkowskiego spoczywa obowiązek przyjęcia środków ogólnych lub szczególnych odpowiednich do zapewnienia przestrzegania prawa wspólnotowego poprzez zadbanie w szczególności o uzgodnienie w najkrótszym czasie prawa krajowego z prawem wspólnotowym oraz zapewnienie pełnej skuteczności uprawnień, jakie wypływają dla podmiotów prawa z unormowań wspólnotowych. W razie stwierdzenia dyskryminacji sprzecznej z prawem wspólnotowym sąd krajowy zobowiązany jest — tak długo jak nie zostaną przyjęte środki zmierzające do przywrócenia równego traktowania — do niestosowania wszelkich dyskryminujących przepisów krajowych bez konieczności żądania lub oczekiwania uprzedniego uchylenia tych przepisów przez ustawodawcę oraz do zastosowania wobec członków gorzej traktowanej grupy przepisów obowiązujących wobec osób należących do tej drugiej kategorii.

**W przedmiocie kosztów**

42 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

**1) Dyrektywa Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, w sytuacji gdy państwo członkowskie przyjmuje uregulowania umożliwiające osobom określonej płci, początkowo dyskryminowanym, skorzystanie w całym okresie wypłaty emerytury z systemu emerytalnego obejmującego kategorię osób odmiennej płci:**

**— nie stoi na przeszkodzie temu, by owo państwo członkowskie uzależniało objęcie takim systemem od wpłaty składek wyrównawczych stanowiących różnicę między składkami wpłaconymi przez osoby początkowo dyskryminowane przez okres, w którym miała miejsce dyskryminacja, a składkami w wyższej wysokości wpłaconymi przez drugą kategorię osób w tym samym okresie, powiększonych o odsetki rekompensujące spadek wartości pieniądza,**

**— stoi jednak na przeszkodzie temu, by to państwo członkowskie wymagało, by owa wpłata składek wyrównawczych powiększona została o odsetki inne niż te mające na celu zrekompensowanie utraty wartości pieniądza,**

**— stoi również na przeszkodzie wymogowi, zgodnie z którym wpłata ta dokonywana jest jednorazowo, w sytuacji gdy wymóg taki praktycznie czyni wyżej wymienione wyrównanie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym. Jest tak w szczególności w sytuacji, w której kwota do zapłacenia przekracza roczną emeryturę zainteresowanego.**

2) **W następstwie wydania wyroku w trybie prejudycjalnym, z którego wynika niezgodność ustawodawstwa krajowego z prawem wspólnotowym, to na władzach tego państwa członkowskiego spoczywa obowiązek przyjęcia środków ogólnych lub szczególnych odpowiednich do zapewnienia przestrzegania prawa wspólnotowego poprzez zadbanie w szczególności o uzgodnienie w najkrótszym czasie prawa krajowego z prawem wspólnotowym oraz zapewnienie pełnej skuteczności uprawnieniom, jakie wypływają dla podmiotów prawa z unormowań wspólnotowych.**

**W razie stwierdzenia dyskryminacji sprzecznej z prawem wspólnotowym sąd krajowy zobowiązany jest — dopóki nie zostaną przyjęte środki zmierzające do przywrócenia równego traktowania — do niestosowania wszelkich dyskryminujących przepisów krajowych bez konieczności żądania lub oczekiwania uprzedniego uchylenia tych przepisów przez ustawodawcę oraz do zastosowania wobec członków gorzej traktowanej grupy przepisów obowiązujących wobec osób należących do tej drugiej kategorii.**

Podpisy